

STORTINGET

Innst. 334 L

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra arbeids- og sosialkomiteen

Prop. 80 L (2024–2025)

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i arbeidsmiljøloven mv. (Arbeidstilsynets virkemidler)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

I proposisjonen fremmes forslag om endringer i arbeidsmiljølovens regler om Arbeidstilsynets virkemidler og sanksjoner. Forslagene er særlig rettet mot de usei-riøse og kriminelle aktørene.

Det foreslås å innføre nye virkemidler som skal styrke Arbeidstilsynets tilgang på informasjon. For det første foreslås det at Arbeidstilsynet skal kunne få tilgang til såkalte tredjepartsopplysninger. Forslaget innebærer at Arbeidstilsynet på nærmere vilkår skal kunne innhente nødvendige opplysninger også fra andre virksomheter enn den det føres tilsyn med.

Videre foreslås det å gi Arbeidstilsynet adgang til å foreta bevissikring. Etter gjeldende regler kan Arbeidstilsynet i dag ikke ta med seg dokumenter eller andre bevis når de er på tilsyn, med mindre tilsynsobjektet samtykker til det. Forslaget om å innføre en bestemmelse om bevissikring innebærer at tilsynsmyndigheten, på nærmere fastsatte vilkår, kan få rettens kjennelse til å sikre bevis.

Det foreslås også enkelte endringer i reglene om Arbeidstilsynets adgang til å ilegge virksomheter overtredelsesgebyr, som at det innføres et skyldkrav og at foreldelsesfristen for å ilegge overtredelsesgebyr utvides fra

to til fem år. Det foreslås også at det fastsettes at Arbeidstilsynet kan ilegge overtredelsesgebyr «på stedet», det vil si under tilsynet, ved klart konstaterbare overtredelser. En slik endring vil innebære at Arbeidstilsynet i oversiktlige saker, som ikke stiller krav om skønnsmessige vurderinger, kan benytte overtredelsesgebyr som sanksjonsmiddel på en mer effektiv måte.

Arbeidsmiljølovens eksisterende hjemmel for overtredelsesgebyr retter seg kun mot virksomheter. Det legges også frem forslag om å gi Arbeidstilsynet adgang til å ilegge fysiske personer overtredelsesgebyr. Forslaget retter seg mot den som i realiteten leder virksomheten. Forslaget er særlig myntet på tilfeller hvor Arbeidstilsynet har rimelig grunn til å tro at overtredelsesgebyr rettet mot virksomheten som sådan ikke vil ha tilstrekkelig effekt.

Det har vært tvil knyttet til politiets rettslige grunnlag for å bistå Arbeidstilsynet. Det legges derfor frem forslag om å innføre en egen bestemmelse om bistandsplikt for politiet. Forslaget klargjør at politiet, når det er nødvendig, kan bistå Arbeidstilsynet ved gjennomføring av tilsyn og fullbyrdelse av vedtak etter arbeidsmiljøloven kapittel 18. Det følger uttrykkelig av lovforslaget at politiet i den forbindelse skal ha adgang til å anvende nødvendig makt. Det foreslås videre at det skal fremgå av arbeidsmiljølovens alminnelige inspeksjonshjemmel at Arbeidstilsynet selv kan iverksette nødvendige tiltak for å få adgang til steder som er omfattet av loven.

Det foreslås også mindre endringer knyttet til Arbeidstilsynets påleggskompetanse, som at arbeidsmiljøloven § 18-4 om Arbeidstilsynets inspeksjonsadgang innlemmes i lovbestemmelsen som angir rekkevidden av påleggskompetansen. Forslaget innebærer at Arbeidstilsynet kan håndheve inspeksjonsadgangen gjen-

nom de øvrige reaksjonsmidlene i loven, som tvangsmulkt og overtredelsesgebyr.

Det foreslås at forslagene også gis anvendelse for Arbeidstilsynets tilsynsmyndighet etter allmenngjøringsloven, utlendingsloven og lov om offentlige anskaffelser.

Det vises til proposisjonens kapittel 2, der bakgrunnen for lovforslaget når det gjelder bekjempelse av arbeidslivskriminalitet, er redegjort for.

Forslag til endringer i arbeidsmiljøloven m.m. har vært på høring. De overordnede innspill fra høringsrunden er redegjort for i proposisjonens kapittel 3.2. I tillegg vises det til den enkelte kapittel i proposisjonen, der høringsinstansenes syn er detaljert redegjort for.

Det vises til proposisjonens kapittel 2.4, der Arbeidstilsynets rolle og kompetanse er beskrevet, herunder

- Arbeidstilsynets tilsynskompetanse
- Arbeidstilsynets rolle og a-krimssamarbeidet
- Arbeidstilsynets kontroll og reaksjonsapparat.

Når det gjelder situasjonen i andre nordiske land, vises det til at det i 2013 ble det gjennomført en nordisk pilotstudie av arbeidstilsynene i Norge, Sverige, Danmark og Finland knyttet til arbeidstilsynenes roller, strategier og redskaper i arbeidet mot sosial dumping, (Eldring m.fl., Arbeidstilsynenes roller, strategier og redskaper i arbeidet mot sosial dumping: En nordisk pilotstudie (2013)). Dette er det nærmere redegjort for i proposisjonens kapittel 2.5.

Det vises til proposisjonen kapittel 2.6, der EØS-retten og forvaltningsloven som rettslige rammer er gjort greie for.

1.2 Opplysningsplikt for «tredjeparter»

1.2.1 INNLEDNING

Det vises til proposisjonens kapittel 3.1, der gjeldende rett er beskrevet når det gjelder:

- Arbeidsmiljøloven og andre tilsynslover
- Grunnloven, EMK og personopplysningsloven.

Departementets høringsforslag, høringsinstansenes syn samt andre høringsinnspill er gjort greie for i proposisjonens kapittel 3.2 og 3.3.

1.2.2 DEPARTEMENTETS FORSLAG

1.2.2.1 Behovet for opplysningsplikt for tredjeparter

Det foreslås at det bør fastsettes regler i arbeidsmiljøloven om at Arbeidstilsynet på nærmere fastsatte vilkår skal ha adgang til å innhente opplysninger fra en tredjepart. Det foreslås at en slik bestemmelse innarbeides i gjeldende § 18-5 som et nytt tredje ledd.

Når det gjelder disse forholdene, er de detaljert beskrevet i proposisjonens kapittel 3.4.2–3.4.6:

- Vilkår for å innhente opplysninger fra tredjepart
- Hvilke opplysninger Arbeidstilsynet skal kunne kreve
- Hvem det skal kunne innhentes opplysninger fra
- Klageadgang og kontradiksjon
- Sanksjoner ved brudd på opplysningsplikten.

1.3 Bevissikring

1.3.1 INNLEDNING

Det vises til proposisjonens kapittel 4.1, der gjeldende rett er beskrevet. Når det gjelder departementenes høringsforslag og høringsinstansenes syn, er dette redegjort for i proposisjonens kapittel 4.2 og 4.3.

1.3.2 DEPARTEMENTETS FORSLAG

Det foreslås å gi Arbeidstilsynet på visse vilkår adgang til å foreta bevissikring. Forslaget om å innføre en bestemmelse om bevissikring innebærer at tilsynsmyndigheten, på nærmere fastsatte vilkår, kan få rettens kjennelse til å sikre bevis. Forslaget er i hovedsak basert på skatteforvaltningsloven § 1015, med enkelte justeringer.

Når det gjelder disse forholdene, er de detaljert beskrevet i proposisjonens kapittel 4.4.1–4.4.5:

- Reguleringsbehov
- Vilkårene for bevissikring
- Hvilke beføyelser som kan utføres
- Beslutning om bevissikring
- Gjennomføring av bevissikring.

Når det gjelder forskriftshjemmel, foreslås det at det også i tilknytning til arbeidsmiljølovens bevissikringsbestemmelse fastsettes en hjemmel for å gi utfyllende forskrifter.

1.4 Arbeidstilsynets påleggskompetanse

1.4.1 DEPARTEMENTETS FORSLAG

Når det gjelder Arbeidstilsynets påleggskompetanse med hensyn til arbeidstakerklassifisering, foreslås det å ikke endre gjeldende rett.

Når det gjelder pålegg om Arbeidstilsynets adgang til virksomheten, foreslås det at også Arbeidstilsynets inspeksjonsadgang inkluderes i påleggskompetansen til Arbeidstilsynet. Det foreslås at dette gjøres ved at § 18-4 tas inn i oppregningen i § 18-6 første ledd.

Det vises til proposisjonens kapittel 5.1, der gjeldende rett er beskrevet. Under 5.2 og 5.3 er høringsforslagene og høringsinstansenes syn redegjort for, samt departementets vurdering.

1.5 Overtredelsesgebyr

1.5.1 INNLEDNING

Etter arbeidsmiljøloven § 18-10 kan virksomheter ilegges overtredelsesgebyr ved brudd på de bestemmelsene som listes opp i arbeidsmiljøloven § 18-6 første ledd, og forskrifter fastsatt i medhold av disse bestemmelsene.

Overtredelsesgebyr er en administrativ sanksjon etter definisjonen i forvaltningsloven § 43.

Regler om overtredelsesgebyr må gis innenfor de rammer og begrensninger som følger av Grunnloven, EMK og andre internasjonale forpliktelser. Det vises til proposisjonens kapittel 6.2 under Rettslige skranker for nærmere omtale. Her er det også redegjort for vernet mot selvinkriminering og forvaltningens veiledningsplikt. Det vises til proposisjonens kapittel 6.3, der overtredelsesgebyr eller oppfølging i straffespolet – valg av spor er redegjort for.

Det foreslås enkelte endringer i reglene om Arbeidstilsynets adgang til å ilegge virksomheter overtredelsesgebyr, som at det innføres et skyldkrav og at foreldelsesfristen for å ilegge overtredelsesgebyr utvides fra to til fem år.

Det foreslås at det fastsettes at Arbeidstilsynet kan ilegge overtredelsesgebyr «på stedet», det vil si under tilsynet, ved klart konstaterbare overtredelser. En slik endring vil innebære at Arbeidstilsynet i oversiktlige saker, som ikke stiller krav om skjønnsmessige vurderinger, kan benytte overtredelsesgebyr som sanksjonsmiddel på en mer effektiv måte. Det vises til proposisjonens kapittel 6.6 og 6.7 for nærmere redegjørelse.

Arbeidsmiljølovens eksisterende hjemmel for overtredelsesgebyr retter seg kun mot virksomheter. Det legges også frem forslag om å gi Arbeidstilsynet adgang til å ilegge fysiske personer overtredelsesgebyr. Forslaget retter seg mot den som i realiteten leder virksomheten. Forslaget er særlig myntet på tilfeller hvor Arbeidstilsynet har rimelig grunn til å tro at overtredelsesgebyr rettet mot virksomheten som sådan ikke vil ha tilstrekkelig effekt. Det vises til proposisjonens kapittel 6.8 for nærmere redegjørelse.

Det vises til at under de enkelte punktene i proposisjonens kapittel 6 er gjeldende rett, høringsinstansens syn samt departementets vurdering detaljert gjort greie for.

1.5.2 OVERTREDELSESGEBYR TIL VIRKSOMHETER – VIRKEOMRÅDET OG DEN SKJØNNSMESSIGE VURDERINGEN I § 18-10 ANDRE LEDD

1.5.2.1 Departementets forslag

Høringsforslaget om at momentlisten i arbeidsmiljøloven § 18-10 andre ledd skulle endres fra en obligato-

risk til en fakultativ liste, var i hovedsak begrunnet ut fra harmoniseringshensyn med forvaltningsloven § 46 andre ledd, samt at en slik endring ville gi Arbeidstilsynet større fleksibilitet med hensyn til hvilke momenter som bør vektlegges i den enkelte sak.

Etter innspill fra høringsrunden opprettholdes dagens regel med en obligatorisk momentliste i § 18-10 andre ledd.

1.5.3 SKYLDKRAVET VED ILEGGELSE AV OVERTREDELSESGEBYR OVERFOR VIRKSOMHETER

1.5.3.1 Departementets forslag

Utviklingen i rettspraksis og endringen i forvaltningsloven § 46 gjør det hensiktsmessig å innføre et skyldkrav i arbeidsmiljøloven § 18-10.

Det foreslås derfor å lovfestes et krav om skyld som vilkår for å ilegge virksomheter overtredelsesgebyr for brudd på arbeidsmiljøloven. Det er tilstrekkelig å lov feste et krav om alminnelig uaktsomhet.

Det foreslås at det fastsettes i § 18-10 første ledd at bruk av overtredelsesgebyr betinger at noen som har handlet på vegne av virksomheten «uaktsomt eller forsettlig» har overtrådt bestemmelser som nevnt i § 18-6 første ledd.

1.5.3.2 Departementets forslag

Forvaltningsloven § 44 fjerde ledd åpner for at kontrollater kan ilegge overtredelsesgebyr «på stedet». Arbeidstilsynet har i dag likevel ikke praksis for illeggelse av overtredelsesgebyr mens tilsyn gjennomføres.

Det er viktig at Arbeidstilsynet har tilgang til sanksjoner som er effektive og som gir tilstrekkelig preventiv effekt. Samtidig er det viktig at sanksjonering ivaretar den enkelte virksomhets rettsikkerhet.

En slik praksis vil gi økt preventiv effekt, samtidig som det vil frigjøre ressurser hos Arbeidstilsynet.

Det forutsettes at Arbeidstilsynet utvikler gode retningslinjer og rutiner for de sakstypene hvor det er aktuelt å ilegge overtredelsesgebyr på stedet, og hvordan det skal praktiseres for å ivareta saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven og føringene i gitt denne proposisjonen.

Det foreslås derfor at det tas inn i ordlyden at overtredelsesgebyr kan ilegges på stedet ved «klart konstaterbare overtredelser». Det vil da følge direkte av ordlyden at det er begrenset i hvilken utstrekning Arbeidstilsynet vil kunne benytte en slik adgang.

Det foreslås at det fastsettes at paragrafens andre ledd ikke skal gjelde ved illeggelse av overtredelsesgebyr på stedet.

Det foreslås derfor å innta Arbeidstilsynets adgang til å ilegge overtredelsesgebyr «på stedet» i arbeidsmiljøloven § 18-10 tredje ledd.

1.5.4 FORELDDELSE AV ADGANGEN TIL Å ILEGGE VIRKSOMHETER OVERTREDELSSESGBYR

1.5.4.1 Departementets høringsforslag

I høringen foreslo departementet å utvide foreldelsesfristen for ileggelse av overtredelsesgebyr fra to til fem år.

1.5.4.2 Departementets forslag

Foreldelsesfristen på to år i gjeldende bestemmelse ble etablert ved innføringen av gebyrbestemmelsen i arbeidsmiljøloven i 2013. Det har skjedd en utvikling siden gjeldende foreldelsesfrist på to år ble fastsatt, både når det gjelder strafferammen i arbeidsmiljøloven og synet på og bruken av, overtredelsesgebyr. De mest alvorlige sakene skal fortsatt behandles i straffesporet. Det må samtidig erkjennes at også alvorlige, og til dels komplekse, saker i mange tilfeller avgjøres med overtredelsesgebyr ilagt av Arbeidstilsynet. Det gjør at den administrative foreldelsesfristen bør være av en viss lengde.

Det er uhensiktsmessig å operere med en så kort foreldelsesfrist som to år i det administrative sporet, når den strafferettslige foreldelsesfristen for overtredelser etter § 19-1 er ti år. Det er i all hovedsak tale om overtredelse av de samme bestemmelsene, og hensynet til sammenhengen i regelverket tilsier at også den administrative foreldelsesregelen forlenges og derved bedre gjenspeiler alvorligheten av å overtre lovens bestemmelser. Utviklingen tyder også på at stadig flere saker behandles i det administrative sporet.

Det vises for øvrig til at foreldelsesfrister på fem år for overtredelsesgebyr er innført på flere andre områder.

Det foreslås å utvide foreldelsesfristen i arbeidsmiljøloven § 18-10 fjerde ledd fra to til fem år.

1.5.5 OVERTREDELSSESGBYR TIL FYSISKE PERSONER

1.5.5.1 Departementets forslag

Innledning

I forhold til høringsforslaget er det gjort noen grep for å ramme inn bestemmelsen på en tydeligere måte. Det foreslås blant annet et skjerpet skyldkrav og justeringer i listen av momenter som skal vektlegges når det skal vurderes om personlig gebyr skal gis, samt ved utmålingen av et slikt gebyr. Disse grepene er også gjort for å understreke bestemmelsens subsidiære karakter og for å ivareta den enkeltes rettssikkerhet.

Hvilke handlingsnormer som skal være omfattet

Det er naturlig å knytte virkeområdet for en gebyrhjemmel overfor fysiske personer til området for Arbeidstilsynets påleggskompetanse etter arbeidsmiljøloven § 18-6 første ledd. På den måten vil bestemmelsen i

utgangspunktet få samme virkeområde som hjemmelen for overtredelsesgebyr overfor virksomheter, se § 18-10 første ledd.

Det foreslås derfor at bestemmelsens virkeområde i prinsippet bør omfatte alle bestemmelser som Arbeidstilsynet fører tilsyn med.

Personkrets

Overtredelsesgebyr skal kunne ilegges den som har plikter, eventuelt er ansvarlig, etter den relevante handlingsnormen, med mindre noe annet er særskilt bestemt.

Det understrekes behovet for at handlingsnormen utformes tilstrekkelig klart. Det gjelder både med sikte på hvilke plikter som gjelder og hvem som har plikter etter loven.

Begrepet «den som leder virksomheten», vil etter omstendighetene kunne omfatte flere personer enn virksomhetens øverste administrative leder. I prinsippet vil det derfor også kunne være aktuelt å ansvarliggjøre flere personer for samme forhold etter en slik bestemmelse.

Skyldkrav

Det vil være tilstrekkelig å oppstille et krav om alminnelig uaktsomhet ved ileggelse av overtredelsesgebyr mot fysiske personer på arbeidsmiljøområdet.

Etter innspill fra høringen har man kommet til at et krav om simpel uaktsomhet ikke i tilstrekkelig grad tar opp i seg bestemmelsens subsidiære karakter.

Det foreslås derfor at det skal stilles krav om grov uaktsomhet som vilkår for å ilegge overtredelsesgebyr mot fysiske personer. Uaktsomheten er grov dersom handlingen er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse, jf. straffeloven § 23.

Gebyrrammen

Det følger av forvaltningsloven § 44 andre ledd at overtredelsesgebyr «kan ilegges etter faste satser eller utmåles i det enkelte tilfelle (individuell utmåling) innenfor en øvre ramme som må fastsettes i eller i medhold av lov».

Det legges til grunn at en øvre ramme for fysiske personer bør være lavere enn det som er fastsatt for virksomheter, som er 50 G eller fire pst. av virksomhetens årsomsetning. Det avgjørende bør være at den øvre rammen er romslig nok til å sikre at gebyret vil ha tilstrekkelig avskrekkende effekt også i grove og spesielle tilfeller.

Det foreslås derfor en øvre ramme på 25 G som vil gi Arbeidstilsynet tilstrekkelig handlingsrom til å avpasse størrelsen på gebyret etter overtredelsens art og omfang og omstendighetene for øvrig. Det antas at det bare i sjeldne tilfeller vil være behov for å ilegge gebyr i det øvre sjiktet.

Når overtredelsesgebyr mot fysiske personer bør benyttes

Det er hensiktsmessig å bygge opp en gebyrregel rettet mot fysiske personer etter samme systematikk som gjeldende bestemmelse om overtredelsesgebyr mot virksomheter.

Forvaltningsloven § 44 tredje ledd gir anvisning på at det ved utmåling av overtredelsesgebyr mot fysiske personer blant annet skal kunne legges vekt på «overtredelsens omfang og virkninger, fordeler som er eller kunne vært oppnådd ved lovbruddet, samt overtrederens skyld og økonomiske evne». Det foreslås derfor at de nevnte momentene tas inn i forslaget til lovbestemmelse om overtredelsesgebyr til fysiske personer.

Det foreslås videre at det skal fremgå av lovteksten at det i helhetsvurderingen skal legges vekt på «om det er rimelig grunn til å tro at overtrederen har innrettet, eller vil forsøke å innrette, virksomheten på en slik måte at et overtredelsesgebyr mot virksomheten ikke vil ha tilstrekkelig effekt».

Dette signaliserer at bestemmelsen primært er rettet mot aktører hvor sanksjoner mot virksomheten ikke vil ha den ønskede effekt, og at bestemmelsen i så måte skal være en sikkerhetsventil.

Forslaget om å innføre en personlig gebyrhjemmel innebærer at Arbeidstilsynet får to parallelle hjemler for illeggelse av overtredelsesgebyr, rettet mot henholdsvis virksomheter og enkeltpersoner. Det innebærer at Arbeidstilsynet, etter omstendighetene, vil kunne utstede et overtredelsesgebyr overfor en virksomhet etter § 18-10, for deretter å illegge et personlig overtredelsesgebyr for de samme overtredelsene.

Oppfyllelsesfrist, domstolens prøvingskompetanse, illeggelse av overtredelsesgebyr på stedet, foreldelsesfrist mv.

For illeggelse av overtredelsesgebyr til fysiske personer foreslås det at § 18-10 tredje og fjerde ledd skal gjelde tilsvarende.

Det vises her til at det i proposisjonen fremmes forslag om å presisere i § 18-10 tredje ledd at Arbeidstilsynet kan illegge overtredelsesgebyr på stedet for klart konstaterbare overtredelser, jf. kapittel 6.6. En henvisning til tredje ledd i en ny bestemmelse om personlig gebyransvar, vil innebære at også fysiske personer i prinsippet kan ilegges overtredelsesgebyr på stedet. Det legges til grunn at det i praksis ikke vil være aktuelt å illegge fysiske personer overtredelsesgebyr på stedet.

Det vises her til at det i proposisjonen også fremmes forslag om en utvidelse av foreldelsesfristen fra to til fem år for gebyr rettet mot virksomheter, jf. kapittel 6.7. Det bør også gjelde en foreldelsesfrist på fem år for Arbeidstilsynets adgang til å gebyrlegge fysiske personer. De samme hensyn gjøres også gjeldende overfor den som i «arbeidsgivers sted leder virksomheten».

1.6 Politiets bistand ved gjennomføring av tilsyn og håndheving av Arbeidstilsynets vedtak

1.6.1 INNLEDNING

De vises til proposisjonen kapittel 7, der det er redegjort for gjeldende rett, herunder arbeidsmiljølovens regler om håndheving og politiets myndighet til å bistå Arbeidstilsynet, samt departementets høringsforslag, høringsinstansenes syn samt departementets vurderinger.

1.6.2 DEPARTEMENTETS FORSLAG

1.6.2.1 Politiets bistandsplikt

Det er viktig at Arbeidstilsynets pålegg og vedtak kan håndheves, dersom de ikke etterleves. Det kan oppstå tilfeller hvor Arbeidstilsynet ikke får adgang til stedet de skal inspisere, slik det er forutsatt i arbeidsmiljøloven § 18-4.

Det er en mangel i eksisterende regelverk at Arbeidstilsynet ikke har mulighet til å sikre gjennomføring av tilsyn og vedtak med enkle grep.

Det foreslås derfor å gi Arbeidstilsynet hjemmel til å håndtere enkelte slike situasjoner selv, ved at Arbeidstilsynet skal kunne iverksette nødvendige tiltak for å få adgang til sted som nevnt i § 18-4 første ledd. I enkelte situasjoner, vil det likevel kunne være helt nødvendig for Arbeidstilsynet å innhente politiets bistand.

Det foreslås derfor å lovfeste en bistandsplikt for politiet i en ny § 18-12 i arbeidsmiljøloven. Bestemmelsen foreslås utformet slik at Arbeidstilsynet, når det er nødvendig, kan kreve at politiet bistår ved gjennomføringen av tilsyn og fullbyrdelse av vedtak gitt i medhold av arbeidsmiljøloven kapittel 18.

Det foreslås videre at bistandsplikten skal gjelde i de tilfeller hvor det er «nødvendig». Nødvendighetskravet vil være oppfylt i situasjoner hvor det er behov for fysisk maktutøvelse som politiet besitter. Arbeidstilsynet foretar en nøktern vurdering, i samarbeid med politiet, av når det er nødvendig med bistand fra politiet.

1.6.2.2 Hjemmel for maktutøvelse

Dersom politiet skal utøve makt (eller annen inngripende myndighetsutøvelse) når de opptrer som bistandsorgan, må dette følge av hjemmel i lov.

Det er hensiktsmessig å gi politiet en direkte hjemmel for maktutøvelse i bistandspliktbestemmelsen, som ikke er avledet av Arbeidstilsynets eventuelle adgang til å utøve makt. Det foreslås derfor at det fastsettes direkte i ny § 18-12 andre punktum at «politiet kan anvende makt i den utstrekning det er nødvendig og forsvarlig». En slik bestemmelse gir politiet en klar og selvstendig hjemmel til å utøve makt. Formuleringen er etter mønster fra politiloven § 6 fjerde ledd.

Det foreslås videre at det fastsettes eksplisitt at Arbeidstilsynet selv skal kunne iverksette nødvendige tiltak for å ta seg inn i en virksomhet for å gjennomføre tilsyn. Arbeidstilsynet kan be politiet om bistand til den aktuelle maktutøvelsen når det anses nødvendig. Det understrekes at dette ikke innebærer at Arbeidstilsynets inspektører skal kunne utøve fysisk makt mot personer.

Det foreslås å lovfeste en bistandsplikt for politiet i ny § 18-12 hvor det også fastsettes en hjemmel for at politiet kan anvende makt i den grad det er nødvendig og forsvarlig. Det legges også frem forslag om at Arbeidstilsynet selv skal kunne iverksette nødvendige tiltak for å gjennomføre inspeksjonsadgangen i § 18-4.

1.7 Endringer i allmenngjøringsloven, utlendingsloven og anskaffelsesloven

1.7.1 DEPARTEMENTETS FORSLAG

Det foreslås at de nye tilsynshjemlene som ble foreslått i arbeidsmiljøloven kapittel 18, i tråd med gjeldende systematikk, også skal inntas i oppregningen i de respektive lovene, det vil si i allmenngjøringsloven § 11, anskaffelsesloven § 6 og utlendingsloven § 27. I tillegg foreslås det å legge til en henvisning til § 18-4 (inspeksjonsadgangen) i de tre nevnte lovene. Det foreslås videre at særreguleringen av opplysningsplikten i henholdsvis allmenngjøringsloven § 11 tredje ledd og utlendingsloven § 27 andre ledd skal erstattes med en ren henvisning til arbeidsmiljøloven § 18-5.

Henvisningen til § 18-5 vil også omfatte et nytt tredje ledd og fjerde ledd om opplysningsplikt for tredjeparter.

Det vises til proposisjonens kapittel 8, der gjeldende rett, departementets høringsforslag, høringsinstansens syn samt departementets vurderinger er redegjort for.

1.8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Innledning

Forslagene vil ikke medføre betydelige økonomiske og administrative kostnader for tilsynsobjektene, spesielt ikke for aktører som ønsker å etterleve regelverket. For Arbeidstilsynets del, vil det i varierende grad føre til økt ressursbruk og kompetansebehov. Kompetanse og metodikk for riktig bruk av nye hjemler må utvikles, og det vil være behov for å utarbeide retningslinjer og rutiner. Innføring av nye virkemidler og hjemler for tilsyn vil også kunne føre til flere klager og rettsprosesser, noe som igjen vil innebære økt ressursbruk. Forslagene i proposisjonen skal bidra til en mer effektiv håndheving av arbeidsmiljøregelverket. Dette vil være med på å redusere de uheldige konsekvensene av brudd på arbeidsmiljøregelverket,

både for arbeidstakere som rammes og for virksomheter som utsettes for urettferdig konkurranse, fordi andre virksomheter driver ulovlig.

Innhenting av tredjepartsopplysninger

For de virksomhetene som blir pålagt å utlevere opplysninger, vil det nødvendigvis medføre noe økt administrasjon. For Arbeidstilsynet vil det kunne medføre noe økt ressursbruk, blant annet gjennom behov for kompetanse og utarbeidelse av retningslinjer. Samtidig vil en adgang til å innhente opplysninger fra tredjeparter bidra til at Arbeidstilsynet kan gjennomføre tilsyn på en mer effektiv måte i de tilfellene en virksomhet motarbeider opplysningsplikten.

Bevissikring

Dette vil innebære noe økte administrative kostnader ved at Arbeidstilsynet må utvikle kompetanse, metodikk og systemer for å være rustet til å benytte dette virkemiddelet. Arbeidstilsynet vil også få en noe økt arbeidsbyrde ved å fremme begjæringer om adgang til bevissikring for retten.

Samtidig vil Arbeidstilsynet kan gjennomføre tilsyn på en mer effektiv måte.

Det må legges til grunn at virksomheter som underlegges «bevissikringsforretning», vil ha visse kostnader i forbindelse med gjennomføringen av denne.

Forslaget innebærer også en viss grad av administrative konsekvenser for politiet og domstolene. De foreslåtte reglene om bevissikring vil ha nokså begrensede administrative konsekvenser for både politiet og domstolen.

Arbeidstilsynets inspeksjonsadgang som en del av påleggskompetansen

Forslaget antas ikke å medføre økte generelle økonomiske og administrative konsekvenser av betydning. Arbeidstilsynet har allerede opparbeidet seg god kompetanse og metodikk for ileggelse av overtredelsesgebyr. Det vil medføre økonomiske konsekvenser for tilsynsobjektet, noe som er selve hensikten med en slik hjemmel. Konsekvensen vil for øvrig lett kunne unngås ved å gi Arbeidstilsynet den inspeksjonsadgang etaten har etter loven.

Overtredelsesgebyr mot fysiske personer

Dette vil innebære få økte administrative kostnader for Arbeidstilsynet. For de enkeltpersoner som eventuelt blir ilagt overtredelsesgebyr, vil forslaget ha økonomiske konsekvenser, hvilket også er intensjonen med bestemmelsen.

Politiets bistandsplikt

Dette vil ha visse administrative og økonomiske konsekvenser for politiet. Det legges til grunn at det vil være relativt få tilfeller hvor det er nødvendig at politiet bistår og ev. da av et begrenset omfang. Det forutsettes at

Arbeidstilsynet og politiet vil ha dialog om hvordan politiets bistandsplikt skal gjennomføres i praksis.

Endringer i allmenngjøringsloven, utlendingsloven og anskaffelsesloven

Det vises til vurderingene av de økonomiske og administrative konsekvensene referert ovenfor.

2. Komiteens behandling

Som ledd i komiteens behandling ble det åpnet for skriftlige innspill.

Sakens dokumenter er tilgjengelige på sakssiden på stortinget.no.

3. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Tone E. Berge Hansen, Per Vidar Kjølmoen, Anette Trettebergstuen og Torbjørn Vereide, fra Høyre, Henrik Asheim, Anna Molberg og Aleksander Stokkebø, fra Fremskrittspartiet, Alf Erik Bergstøl Andersen og Dagfinn Henrik Olsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Kirsti Bergstø og lederen Freddy André Øvstegård, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, og fra Rødt, Mímir Kristjánsson, viser til Prop. 80 L (2024–2025) Endringer i arbeidsmiljøloven mv. (Arbeidstilsynets virkemidler).

Komiteen viser til at proposisjonen inneholder forslag som skal forsterke Arbeidstilsynets virkemidler, og at proposisjonen helt eller delvis følger opp flere anmodningsvedtak som komiteen og Stortinget tidligere har behandlet. Blant forslagene er styrket tilgang på informasjon, ved at Arbeidstilsynet skal kunne få større adgang til å foreta bevissekning og innhente tredjepartsopplysninger. Komiteen merker seg også at det foreslås å gi Arbeidstilsynet hjemmel for å illegge overtredelsesgebyr til fysiske personer samt anledning til å gi overtredelsesgebyr på stedet for klart konstaterbare regelbrudd.

Komiteen merker seg videre at departementet foreslår en egen bestemmelse som skal klargjøre at politiet kan bistå Arbeidstilsynet ved gjennomføring av tilsyn og fullbyrdelse av vedtak etter arbeidsmiljøloven. Det foreslås også å gi Arbeidstilsynet hjemmel til å iverksette nødvendige tiltak for å ta seg inn på avlåst sted som de ellers har lovlig adgang til.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at kampen for et trygt og seriøst arbeidsliv, mot useriøse aktører og arbeidslivskriminalitet, må føres med full styrke. Useriøse

og kriminelle aktører finner stadig nye måter å operere på, og det er nødvendig å hele tiden vurdere nye tiltak for å stanse dem. Disse medlemmer er glade for at regjeringen tar kampen mot useriøse aktører og arbeidslivskriminalitet på alvor, at mange forsterkede tiltak allerede er innført, og at ny innsats er varslet. Å gjøre Arbeidstilsynet i bedre stand til å forebygge og slå ned på slike aktører er avgjørende for å sikre et ryddig arbeidsliv med gode arbeidsforhold. Disse medlemmer mener de foreslåtte forsterkede og nye virkemidler og hjemler vil styrke kampen mot arbeidslivskriminalitet og useriøse aktører, og ser frem til lovens ikrafttredelse.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til forslagene som er fremmet fra opposisjonen i behandlingen av saken, og peker på at de omhandler svært forskjellige deler av Arbeidstilsynets mandat og virkemidler: noen er konkrete, men andre er svært lite konkrete samt krever tung utredning. Disse medlemmer minner om at det er varslet en ny og forsterket handlingsplan mot arbeidslivskriminalitet, at denne er under utarbeidelse, og at det i forbindelse med den planen vil vurderes andre forsterkninger av Arbeidstilsynet.

Disse medlemmer minner også om at proposisjonen forslagene er fremmet i, inneholder flere tiltak for å styrke Arbeidstilsynets virkemidler i kampen mot arbeidslivskriminalitet og useriøsitet i arbeidslivet. Det er disse medlemmers klare oppfatning at det vil være lite formålstjenlig å vedta inngripende endringer i virkemidlene for arbeidet med et mer seriøst og trygt arbeidsliv uten dialog og involvering fra partene i arbeidslivet og etter grundig utredning.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet understreker at et seriøst arbeidsliv er en forutsetning for lønnsomme bedrifter, trygge jobber og finansieringen av vår felles velferd. Arbeidslivskriminalitet bryter ned grunnmuren i velferdssamfunnet, svekker konkurransekraften blant seriøse norske virksomheter og undergraver rettighetene til arbeidstakerne. Derfor må arbeidslivskriminalitet og økonomisk kriminalitet bekjempes i samarbeid mellom offentlige myndigheter og partene i arbeidslivet.

Disse medlemmer viser til at Stortinget flere ganger har gjort vedtak for å styrke kampen mot arbeidslivskriminaliteten, herunder vedtak om å oppdatere Arbeidstilsynets verktøykasse.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet ønsker slagkraftige og målrettede tiltak som slår ned på ulovligheter. I stedet for generelle innleieinnstramminger, som også treffer det seriøse næringslivet, må man prioritere ressursene, virkemidlene og sanksjonene mot den faktiske arbeids-

livskriminaliteten. Derfor er det viktig at Arbeidstilsynets verktøykasse er oppdatert og egnet til å håndheve de reglene som allerede eksisterer. Det er på høy tid at de aktuelle forslagene legges frem, og disse medlemmer slutter seg til innholdet i proposisjonen. Disse medlemmer vil også fremme en rekke egne forslag.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet understreker samtidig at bedriftseiere og næringsliv må sikres forutsigbarhet og trygghet. Det er menneskelig å gjøre feil, og svikt forekommer også i seriøse virksomheter. Disse medlemmer mener derfor at det er viktig at regjeringen og Arbeidstilsynet i sin oppfølging av proposisjonen sørger for å ivareta hensynet til personvern, rettssikkerhet og kontradiksjon. I mange tilfeller vil råd og veiledning fra Arbeidstilsynet være tilstrekkelig for å forklare og lede bedriften inn på riktig spor. Disse medlemmer er opptatt av at de strengere sanksjonene skal rettes mot dem som villet og systematisk begår arbeidslivskriminalitet.

Disse medlemmer peker på at veiledningsplikten er sentral i norsk forvaltning, og at god veiledning kan redusere antallet unødvendige saker, forbedre kvaliteten på arbeidet som gjennomføres, og forbedre sikkerheten. Tilgjengelig og forståelig veiledning – skriftlig og muntlig – vil bedre tilliten til forvaltningen og gjøre det enklere å etterkomme krav og oppfordringer underveis. Det må sikres at arbeidsgiver og arbeidstaker får de beste mulige forutsetninger for å forstå og etterleve sine rettigheter og plikter. Disse medlemmer mener det må gjøres en kvalifisert vurdering av når overtredelsesgebyr skal ilegges opp mot veiledningsplikten, og at de strengere sanksjonene bør rettes mot gjengangerne og vesentlige brudd.

3.1 Opplysningsplikt for «tredjeparter»

INFORMASJONSDDELING

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet slutter seg til forslagene i proposisjonen om at Arbeidstilsynet på visse villkår kan innhente informasjon fra tredjeparter. Disse medlemmer viser videre til at arbeidslivskriminaliteten blir stadig mer organisert og systematisk. Den går i økende grad på tvers av bransjer, og for å møte disse utfordringene må den verdifulle informasjonen som ligger spredt i ulike sektorer, samles. Disse medlemmer mener derfor at det er viktig at dialogen mellom partene og tilsynsetatene fungerer i den hektiske og praktiske hverdagen, og at man så langt som mulig unngår separate prosesser tilknyttet a-krimfeltet.

For at koordineringen mellom etatene skal fungere, er det avgjørende at hjemlene for informasjonsdeling og -bruk fungerer.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at a-krimforskriften som regjeringen Solberg fastsatte, har bidratt til å gjøre samhandlingen enklere. Likevel er det fortsatt flere kjente hjemmelsutfordringer, blant annet knyttet til a-krimsentrenes bruk av felles analyseverktøy.

Disse medlemmer peker på at så lenge informasjonsdelingen reguleres på forskrifts nivå, vil de alltid trumfes av lovene etatene følger – for eksempel forvaltningsloven. Navs høringsuttalelse i forbindelse med a-kriminformasjonsforskriften ga en tydelig illustrasjon på dette:

«Etter vår oppfatning burde reguleringen av a-krim-samarbeidet ideelt sett skje ved en egen lov. Forskriften er et steg i riktig retning når det gjelder å klargjøre adgangen til å dele og behandle opplysninger, men det er noen utfordringer ved at enkelte av etatene ikke er underlagt forvaltningslovens regler på dette området. En egen lovgiving på dette området ville også kunne regulert flere forhold, blant annet adgangen til å hente inn informasjon og gjennomføre stedlige kontroller.»

Disse medlemmer mener det viktigste er at samarbeidet reguleres gjennom lovs form. Det kan entes gjøres i egen lov eller ved å innta bestemmelser i en eller flere av de allerede eksisterende lovene for de ulike tilsynsmyndighetene.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en egen a-krimlov, med hjemler for informasjonsdeling og gjennomføring av felles stedlige kontroller, og komme tilbake til Stortinget senest innen fremleggelsen av statsbudsjettet for 2026.»

3.2 Bevisikring

DOKUMENTBESLAG

Komiteens medlemmer fra Høyre og Senterpartiet mener dokumentbeslag – på nærmere villkår – kan være et viktig bidrag for å unngå at en useriøs arbeidsgiver gjemmer vekk viktige bevis eller senere fabrikkerer kontrakter og falsk dokumentasjon som ikke stemmer overens med hva som forelå da kontrollen ble gjort. Derfor mener disse medlemmer at det her er god grunn til å lytte til de tillitsvalgte innspill og Arbeidstilsynet. Arbeidstilsynet mistenker ofte falsk dokumentasjon, men det er krevende å bevise.

Disse medlemmer mener at dersom kontrollene skal være effektive, må de ha tilgang på den informasjonen som trengs. Det er viktig at Arbeidstilsynets slagkraft ikke begrenses av de useriøse aktørenes manglen-

de samarbeidsvilje, enten det gjelder tilgang til arbeidskontrakter eller steder Arbeidstilsynet i henhold til arbeidsmiljøloven har rett til å undersøke. Disse medlemmer viser til at det tidligere har vært fremmet forslag om en hjemmel for å ta beslag i relevante dokumenter som firmaer ikke vil vise frem under Arbeidstilsynets kontroller. Disse medlemmer støtter forslagene i proposisjonen.

3.3 Skriftlig arbeidskontrakt

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet erkjenner at dersom Arbeidstilsynet effektivt skal kunne slå ned på arbeidslivskriminalitet og lønnsstyveri, er man avhengig av å få klarhet i hva som faktisk har skjedd. Dessverre sliter man i mange av sakene med mangel på dokumentasjon, noe som gjør det vanskeligere å føre bevis. Disse medlemmer mener man derfor må sette i verk flere tiltak som kan gi mer sporbarhet og etterprøvbarhet. Det må bli enklere å få klarhet i hva som ble avtalt mellom partene, og om arbeidsavtalen er overholdt.

Disse medlemmer merker seg at det er innført krav om at lønn som hovedregel skal utbetales via bank, slik at myndighetene i ettertid faktisk kan sjekke om pengene kom frem. Men de useriøse og kriminelle løvbryterne benytter stadig nye verktøy og metoder for å omgå lover og regler. Disse medlemmer støtter derfor forslagene i proposisjonen, som er en oppfølging av Stortingets tidligere vedtak.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet er videre kjent med at regjeringen Støre, i tråd med minstekravene i EUs arbeidsvilårsdirektiv og etter vedtak i Stortinget, har kortet ned fristen for når skriftlig arbeidskontrakt skal være på plass, jf. arbeidsmiljøloven § 14-5, fra 1 måned til 7 dager etter arbeidsforholdets oppstart. Samtidig vet man at det også i tidsrommet før dette skjer grov utnyttelse.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at Arbeidstilsynet er blant dem som har gitt uttrykk for at fristen bør være kortere. Flertallet mener at det ikke finnes noen gode grunner for å la arbeidstakeren være uvitende om lønnen og grunnleggende arbeidsvilkår før man setter dem i arbeid. Det bør derfor utredes et krav om skriftlig arbeidskontrakt fra første arbeidsdag, og som minimum bør det innføres krav om at lønnsopplysninger og de mest sentrale arbeidsvilkårene skal være avklart skriftlig fra dag én. Flertallet understreker at det vil gi økt forutsigbarhet for arbeidstaker, lette bevisproblematikk for begge parter ved eventuelle tvister og forebygge utnyttning av sårbare arbeidstakere.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede krav om skriftlig arbeidskontrakt fra første arbeidsdag, og som minimum innføre krav om at lønnsopplysninger og de mest sentrale arbeidsvilkårene skal være gitt skriftlig fra dag én, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2025.»

3.4 Digitale arbeidskontrakter

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at som et ledd i å sikre bedre dokumentasjon og enklere kontroll bør regjeringen Støre også utrede en digital løsning for arbeidskontrakter. Det vil gjøre det vanskeligere for en useriøs arbeidsgiver å forfalske eller fabrikkere arbeidsavtaler idet virksomheten blir kontrollert. Det vil også gjøre det enklere for arbeidstaker å sjekke sine rettigheter og plikter.

Flertallet understreker at det bør undersøkes hvilke løsninger som eksisterer i dagens marked, slik at det offentlige ikke setter opp nye statlige løsninger i konkurranse med dem. Det viktige er at det blir sporbarhet, slik at det ikke blir mulig å tilbakedatere og fabrikkere arbeidsavtaler.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en digital løsning for arbeidskontrakter for å sikre enklere kontroll av arbeidstakernes rettigheter og at lønnskrav blir ivaretatt, og komme tilbake til Stortinget innen statsbudsjettet for 2026.»

3.5 Arbeidstilsynets påleggskompetanse

BORTVISNING

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, slutter seg til forslagene i proposisjonen og mener at dersom arbeidsgiver og/eller ansatte ikke viser respekt for reguleringer og Arbeidstilsynets pålegg, er det viktig at det får konsekvenser. Herunder er det viktig at tilsynsmyndigheten effektivt kan håndheve kravet om HMS-kortet på stedet. De har i dag mulighet til å pålegge stans. Flertallet viser til Dokument nr. 15:662 (2023–2024) Skriftlig spørsmål fra Aleksander Stokkebø (H) til arbeids- og inkluderingsministeren, der statsråden bekrefter at Arbeidstilsynet i dag imidlertid ikke har hjemmel til å bortvise arbeidstakere. Flertallet viser til at Estland skal være blant landene med en slik adgang, og mener at dette er noe som også bør gjøres i Norge.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gi Arbeidstilsynet mulighet til å bortvise arbeidstakere fra byggeplass der de

ikke besitter pliktig HMS-kort og ikke er registrert i Aa-registeret (Navs arbeidsgiver- og arbeidstakerregister), og komme tilbake til Stortinget innen statsbudsjettet for 2026.»

3.6 Overtredelsesgebyr

BOTSYSTEM

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, støtter forslagene i proposisjonen under forutsetning av at kontradiksjon og rettssikkerheten blir ivaretatt. Flertallet viser til at Arbeidstilsynet i dag må dokumentere og jobbe lenge før de kan sanksjonere, selv om de står og ser på brudd, og den kriminelle vil ofte trenere og bruke klagefrister til å hale ut prosessen før sanksjon kan gis. I mellomtiden kan den useriøse aktøren legge ned virksomheten, slå seg konkurs eller finne andre måter for å unnsnippe ansvar.

Flertallet mener at Arbeidstilsynets verktøykasse ville vært mer effektiv dersom de ved vesentlige, åpenbare og dokumenterbare lovbrudd kunne skrive ut bøter på stedet. Det må fortsatt være klagemuligheter i etterkant for å sikre kontradiksjon og rettssikkerhet.

Flertallet peker på at Arbeidstilsynet bør kunne ta bilde og ilegge bot umiddelbart for eksempel ved vesentlige og tydelige brudd på HMS-regler og arbeid i høyde uten sikring. Da vil den som er ansvarlig, raskt få en sanksjon som treffer. Det vil redusere byråkrati og være mer effektivt enn å skrive et varsel om stenging.

Flertallet viser til at dersom noen står feilparkert og litt over den hvite oppmerkningsstreken, får de en bot. Flertallet stiller seg undrende til hvorfor det er lettere å sanksjonere parkeringsovertredelser enn når det handler om farlige situasjoner og folks liv og helse. På denne bakgrunn har flertallet derfor lenge tatt til orde for et botsystem for mer åpenbare, dokumenterbare brudd på arbeidsmiljøloven og annen arbeidslivskriminalitet.

PRIKKSYSTEM

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet, viser til at useriøse aktører kan spekulere i at det man sparer, overgår eventuelle sanksjoner dersom man skulle bli tatt for forseelsene med lavere sanksjonsnivå. Man bør derfor stramme til sanksjonene overfor aktører som gjentatte ganger begår de samme bruddene, og som verken viser vilje eller evne til bedring.

Flertallet peker på at det for eksempel kan gjelde visse brudd på HMS (helse, miljø og sikkerhet). Bedriften kan spare på å ikke ha forsikring på sine ansatte, men det er fortsatt ulovlig og alvorlig. Selv om slike brudd ofte ikke blir kategorisert som a-krim, vil gjentatte overtredelser kunne være en del av en systematisk kri-

minalitet for å unnsnippe lovpålagte krav og spare kostnader.

Flertallet understreker at slike systematiske regelbrudd vrir konkurransen i markedet i disfavør av de seriøse virksomhetene, og derfor må slås ned på. Flertallet understreker fortsatt viktigheten av Arbeidstilsynets veiledningsplikt overfor seriøse aktører som ønsker å følge reglene. Det er viktig at sanksjonsregimet i Arbeidstilsynets graderes i tråd med bruddets alvorlighetsgrad og frekvens.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede et prikkssystem hos Arbeidstilsynet, hvor sanksjonene blir hardere etter gjentatte brudd, slik at gjengangerne sanksjoneres strengere, og komme tilbake til Stortinget senest innen fremleggelsen av statsbudsjettet for 2026.»

OFFENTLIGGJØRING

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, påpeker at når aktører gjentatte ganger begår grove brudd og ikke retter seg etter de pålegg de får, må det få konsekvenser. Arbeidstilsynet har mulighet til å pålegge stansing, men har ikke myndighet til å håndheve og sperre arbeidsplassen. Samtidig prioriteres det ofte ikke av politiet så lenge det ikke er fare for liv og helse.

Flertallet mener at offentliggjøring er effektivt tiltak, da det skader omdømmet og dermed også fremtidige forretningsmuligheter. Nettopp av den grunn er det viktig at offentliggjøringen gjelder de kriminelle, ikke enhver liten bedrift som er uheldig og trår feil. Det skal være en høy terskel for å benytte dette virkemiddelet, som må rette seg mot aktører som begår grove og gjentatte brudd, der pålegg eller stansingsvedtak fra Arbeidstilsynet ikke etterleves innen fastsatte frister.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at Arbeidstilsynet har hjemler for å kunne offentliggjøre grove og gjentatte brudd der pålegg eller stansingsvedtak fra Arbeidstilsynet ikke etterleves innen fastsatte frister, og komme tilbake til Stortinget senest innen fremleggelsen av statsbudsjettet for 2026.»

3.7 Politiets bistand ved gjennomføring av tilsyn og håndheving av Arbeidstilsynets vedtak

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, slutter seg til forslagene i proposisjonen. Flertallet viser videre til at politiet har en avgjørende rolle i a-krimsentrene og fra begynnelsen har

vært en naturlig del av sentrenes virksomhet. Flertallet er videre kjent med at Økokrim i 2021 la frem en juridisk vurdering som konkluderte med at politiloven § 7 ikke gir hjemmel for å delta i tverretattlig kontrollvirksomhet, og at den deltakelsen som hittil har funnet sted, kan ha vært ulovlig. Som en konsekvens har politiet trukket seg mer tilbake. Flertallet registrerer at det de fleste stedene innebærer at man avstår fra all kontrollvirksomhet i regi av sentrene. Den rettslige usikkerheten er påtagende.

Flertallet noterer seg at polititjenestefolk ved ordinære, nødvendige kontroller frykter situasjoner med straffeforfølgelse for brudd på politiloven. Flertallet viser til NRK-saken «Politifolk frykter de bryter loven på skurkejakt med Arbeidstilsynet» av 1. april 2023, hvor en avsnitsleder i Møre og Romsdal politidistrikt uttrykker:

«Vi savner en tydelig hjemmel for å delta på slike kontroller. Usikkerheten gjør at vi trekker oss tilbake og ikke blir med de andre ut.»

Flertallet understreker at hjemmelsutfordringen for politiet fortsatt er uavklart, og at det er behov for å rydde opp. Dette har tidligere fått støtte i høringsinnspillene til komiteen fra blant annet NHO og Fair Play Bygg Norge. Flertallet har forståelse for at dette krever grundig utredning for å finne egnet form og innhold. Derfor gjorde Stortinget i behandlingen av Innst. 388 S (2022–2023), jf. Representantforslag 198 S (2022–2023), vedtak om at politiet skulle sikres tydelige hjemler for deltakelse. Flertallet registrerer at det nå har gått over to år siden vedtaket. I proposisjonen fremmer departementet forslag om en bistandsplikt for politiet, som flertallet håper vil være et positivt bidrag. Samtidig løser den ikke fullt ut utfordringen med politiets fullverdige deltakelse ved a-krimsentrene. Flertallet er kjent med at politiet flere steder har nedskalert sin tilstedeværelse i a-krimssamarbeidet, blant annet på grunn av rettslig usikkerhet.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at politiet har tydelige hjemler for fullverdig deltakelse i både kontrollgruppen og kunnskapsbyggingen ved a-krimsentrene, og komme tilbake til Stortinget senest innen statsbudsjettet for 2026.»

INFORMASJON TIL ANSATTE

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Rødt, viser til at den beste forebyggingen mot arbeidslivskriminalitet er ansatte som kjenner sine rettigheter. De utgjør førstelinjeforsvaret i kampen mot arbeidslivskriminaliteten. Flertallet understreker at man derfor må fortsette prioriteringen av forebyggende kampanjer på arbeidstakernes eget morsmål,

slik som Arbeidstilsynets «Know Your Rights». I sistnevnte kampanje nådde man på to år over 350 000 utenlandske arbeidstakere. Flertallet erkjenner samtidig at mange, og da spesielt utenlandske arbeidstakere, fortsatt ikke kjenner sine rettigheter og plikter. Man må derfor tenke nytt når det gjelder når og hvordan de kan sikres bedre informasjon.

Flertallet er kjent med at enhver som skal jobbe i Norge, må ha skattekort og et norsk identitetsnummer. Når arbeidstaker får d-nummer, som er et norsk identitetsnummer, skal det være ID-sjekk med fysisk oppmøte. Det er en god anledning for å dele ut mer materiell og gi informasjon om arbeidstakers rettigheter og plikter på arbeidstakernes eget språk.

Flertallet får samtidig tilbakemeldinger om at informasjonen som i dag gis ut, er mangelfull, og i noen tilfeller helt fraværende. Det er viktig at teori og praksis stemmer overens. Regjeringen Støre bør derfor ta en ny gjennomgang og oppdatere informasjonen som gis til utenlandske arbeidstakere fra Arbeidstilsynet og andre offentlige aktører, i forbindelse med registrering for arbeid i Norge og ved andre naturlige kontaktpunkter.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå og forbedre informasjonen som gis til utenlandske arbeidstakere i forbindelse med registrering for arbeid i Norge, herunder ved utdeling av d-nummer, og sikre at Arbeidstilsynet og andre offentlige aktører møter utenlandske arbeidstakere med forbedret informasjonsmateriell innen 1. januar 2026.»

KARANTENE

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, er opptatt av at det skal være enkelt for seriøse personer å starte og drive bedrift i Norge, med lave inngangsbarrierer. Samtidig er det viktig å forhindre at useriøse aktører utnytter de lave inngangsbarrierene til å omgå systemet og gjemmer seg bak komplekse selskapsstrukturer og konkurser for å unndra seg ansvar for grove regelbrudd, for så å gjenoppstå kort tid etter og gjenta de samme bruddene.

Flertallet påpeker at alle kan gjøre feil, og da skal det som det klare utgangspunkt være mulig å få en ny sjanse. Samtidig har systematisk og gjentatt utnyttning ingen plass i arbeidslivet. Det er ingen menneskerett for kyniske seriekriminelle, som systematisk utnytter sine arbeidstakere, å drive bedrift. Flertallet er opptatt av å bevare tilliten i arbeidslivet og sørge for at det er de seriøse aktørene som vinner konkurransen om markedet. Dersom en bedrift man eier, begår gjentatte grove regelbrudd på arbeidsmiljøloven, bør man derfor i større grad illegge karantene på eiers rett til å starte ny bedrift. Flertallet

tallet mener at et prikkssystem eller rullebladregister er to alternative, eventuelt supplerende, modeller som i større grad kan identifisere og luke ut seriekriminelle.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre et prikkssystem, et rullebladregister eller en tilsvarende ordning for juridiske og fysiske personer som har blitt dømt for arbeidslivskriminalitet, der gjentatte grove brudd medfører karantene eller tap av rettighet til å eie og drive en bedrift.»

INFORMASJONSDELING

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, understreker viktigheten av at forbrukerne og bedriftene får bedre verktøy for å oppdage de useriøse aktørene. Skal man unngå å handle med useriøse arbeidsgivere, og stoppe inntektsstrømmene deres, må man vite hvem de er. Flertallet påpeker at det derfor er satt i gang et arbeid med å tilgjengeliggjøre mer seriositetsinformasjon, om selskaper for eksempel har betalt lønn, skatt og pensjon for sine ansatte. Flertallet mener at bedre informasjon gir bedre valg og gjør at bedriftene kan bidra i dugnaden – sammen med Arbeidstilsynet – for å luke ut de useriøse aktørene.

Flertallet peker på at det i tillegg er viktig for de seriøse bedriftene å unngå å bli dratt inn i forretninger og dyre juridiske konflikter med aktører som i ettertid viser seg å være useriøse. Flertallet mener derfor det er viktig å gjøre det enklere for bedriftene å foreta en grundig selskapsgjennomgang, også kjent som «due diligence», i forkant av avtaleinngåelser, samt gjøre kontraktsoppfølgingen mer effektiv. Flertallet er kjent med at det som mangler, er lovhjemler som gir myndighetene tillatelse til å dele denne informasjonen.

Flertallet har flere ganger etterlyst at dette må komme på plass, og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere en innsynsportal for seriositet som samler informasjon fra etablerte registre, slik at bedrifter og privatpersoner enkelt kan sjekke om bedrifter innfrir kriterier for seriositet, og komme tilbake til Stortinget senest innen fremleggelsen av statsbudsjettet for 2026.»

EFFEKTIV BRUK AV TILGJENGELIG INFORMASJON

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet vil fremheve viktigheten av å øke bruken av IKT, registerdata og kunstig intelligens i etterretningsarbeidet ved a-krimsentrene og i Arbeidstilsynet. Disse medlemmer peker på at det ligger et enormt potensial i mer systematisk bruk av registerdata for å gjøre risikovurderinger og

etterretning. KPMG har i sin evaluering av etatssamarbeid mot arbeidslivskriminalitet påpekt at dette sannsynligvis er området hvor det er mest å hente i å effektivisere arbeidet mot arbeidslivskriminalitet og økonomisk kriminalitet.

3.8 Redusere byrden for de seriøse aktørene

KOORDINERING AV TILSYN

Komiteens medlemmer fra Høyre understreker viktigheten av at reglene mot arbeidslivskriminalitet ikke skal føre til unødige ulemper for det store flertallet som følger reglene, og dermed gjøre fordelene ved å ikke følge reglene større. Den overordnede retningen skal fortsatt være forenkling, både på regelverksarbeidet og de faktiske tilsynene.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg tok initiativ til å bedre koordinering av myndighetene. Som et ledd i arbeidet etablerte man i 2021 «Felles tverretattlig rammeverk for tilgjengeliggjøring av seriositetsinformasjon» (Tilda), som skal gjøre tilsynsarbeidet mer effektivt og målrettet med gevinster for både tilsynsmyndigheter og private virksomheter. Effekten av etableringen av Tilda er foreløpig ikke vurdert, og det burde den bli. Det er viktig at denne løsningen fungerer etter hensikten og gir merkbar redusert tilsynsbyrde for seriøse virksomheter.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre bedre koordinering av tilsynene etatene fører hver for seg, slik at man i større grad rammer de useriøse aktørene uten å bli en byrde for seriøse aktører, herunder evaluere og forbedre Tilda, og komme tilbake til Stortinget senest innen statsbudsjettet for 2026.»

HMS-KORT

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at HMS-kort er et lovpålagt identitetskort for arbeidstakere i noen bransjer, som administreres av Arbeidstilsynet. Kortet bekrefter hvem som er arbeidsgiver og arbeidstaker, samt at virksomheten og den ansatte er registrert i de obligatoriske offentlige registrene. Flertallet merker seg at alle som utfører arbeid på bygge- og anleggsplasser, eller som helt eller delvis tilbyr renholdstjenester, bilpleie, hjullagring og hjulskift, er pålagt å utstyre både norske og utenlandske arbeidstakere med HMS-kort. HMS-kortet er et viktig verktøy som fremmer seriositet og gjør Arbeidstilsynets kontroller vesentlig enklere og mer effektive. Flertallet mener ordningen kan bli et sentralt verktøy for å bekjempe lønnsstyveri og bør utvides til flere utsatte bransjer.

Flertallet mener at for å unngå misbruk må det være skikkelig kontroll med hvem som får tak i HMS-kort. Krav om fysisk ID-sjekk eller bruk av BankID ved utstedelse av HMS-kort bør derfor utredes. I tillegg bør HMS-kortet forsterkes ved å legge til biometriske data, eksempelvis fingeravtrykk. Flertallet mener det vil forebygges at det lages HMS-kort basert på falsk informasjon og dokumentasjon, eller at kortene brukes av andre enn den kortet er laget til. Formelle kvalifikasjoner kan også registreres for å synliggjøre at arbeidstaker er kvalifisert for arbeidet som utføres.

Flertallet registrerer at teknologien gir nye muligheter for å avdekke lovbrudd og lønnsstyrer. Man bør derfor inkludere flere sanntidsopplysninger i HMS-kortet. Samtidig bør det lages en kobling til a-ordningen som viser lønn og skattetrekk, samt en kobling til innbetaling av obligatorisk tjenstepensjon og ytelsesutbetalinger fra Nav. Flertallet registrerer at man ved bruk av teknologi kan sørge for at sannsynlige brudd på reglene automatisk rapporteres til den aktuelle tilsynsmyndigheten. Med en slik løsning kan varsler utløses dersom det ikke er betalt lønn til og skatt for arbeidstakere som logger seg inn på byggeplass. Digitalisering og systemer som snakker bedre sammen på tvers, vil gi Arbeidstilsynet og de andre tilsynene mulighet til å gjennomføre langt mer målrettede kontroller. Flertallet understreker at når flere data blir registrert i sanntid og biometriske data kommer på plass, vil mulighetene for misbruk gå kraftig ned. Dermed kan man også utvide kortenes gyldighetstid, noe som vil gi en betydelig forenkling og innsparing i tid og kostnader for både Arbeidstilsynet og næringslivet.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utvide ordningen med HMS-kort til flere utsatte bransjer og forsterke kortene med biometriske data og formelle kvalifikasjoner, og deretter utvide kortenes gyldighetstid, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

«Stortinget ber regjeringen inkludere flere sanntidsopplysninger i HMS-kortet, herunder lage en kobling til a-ordningen (lønn og skattetrekk), OTP-innbetalinger og ytelsesutbetalinger fra Nav, samt sørge for at sannsynlige brudd på reglene automatisk rapporteres til den aktuelle tilsynsmyndigheten, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

«Stortinget ber regjeringen utrede krav om fysisk ID-sjekk eller bruk av BankID ved utstedelse av HMS-kort og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet understreker at det viktige for Arbeidstilsynet er at virksomhetene som er pålagt å ha

HMS-kort, har dette riktig og forskriftsmessig på plass for sine ansatte. Om de velger å løse dette direkte selv eller får bistand av en profesjonell tredjepart, er av underordnet betydning, så lenge ansvarsforholdene uansett ligger fast. Disse medlemmer setter derfor spørsmålsteget ved hvorfor Arbeidstilsynet i sin kommunikasjon går så langt i å fraråde bruk av tredjepartsaktører, som en rekke seriøse bedrifter og fagforeninger benytter. Disse medlemmer har ikke noe imot at Arbeidstilsynet objektivt informerer om kostnadene ved egen løsning og fremhever hvor enkelt det faktisk er å bestille direkte på tilsynets nettsider. Samtidig bør det ikke være tilsynets oppgave å legge seg opp i hvilken fremgangsmåte bedriftene bruker, så lenge løsningene fullt ut er forsvarlige og i henhold til regelverket.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er avgjørende å bekjempe useriøse aktører i arbeidslivet og sikre et ryddig og lovregulert arbeidsmarked.

Disse medlemmer støtter forslaget om å gi Arbeidstilsynet adgang til å innhente opplysninger fra tredjepart, eksempelvis fra leverandører eller kunder, der dette er nødvendig for å få et helhetlig bilde av alvorlige brudd på arbeidsmiljøloven. Dette virkemiddelet vil særlig kunne styrke innsatsen mot selskapsstrukturer som er konstruert for å skjule spor eller ansvar. Det foreslås klare vilkår for bruk, noe som etter disse medlemmers vurdering ivaretar rettssikkerheten på en tilfredsstillende måte.

Når det gjelder forslaget om å gi Arbeidstilsynet adgang til å foreta bevissikring, vil disse medlemmer påpeke at politiet allerede har de nødvendige fullmakter og virkemidler til å gjennomføre bevissikring i henhold til straffeprosessloven, inkludert saker som gjelder brudd på arbeidsmiljøloven. Etter disse medlemmers syn bør det unngås å tildele forvaltningsorganer hjemler som nærmer seg politiets virkemidler. Arbeidstilsynet skal ikke utvikles i retning av en kontrollmyndighet med politimyndighet, og disse medlemmer mener derfor at forslaget om bevissikring ikke bør vedtas.

Disse medlemmer støtter forslaget om å tydeliggjøre politiets bistandsplikt ved tilsyn. Et klargjort regelverk kan bidra til mer effektiv håndheving av arbeidsmiljøloven, uten å svekke rettssikkerheten.

Disse medlemmer viser samtidig til at flere høringsinstanser har uttrykt bekymring for at nye sanksjonshjemler foreslås før allerede innførte endringer er evaluert. For eksempel ble gebyrgrensene hevet fra 1. juli 2024, og regjeringen har selv initiert et forskningsprosjekt for å evaluere effekten av ulike sanksjonshjemler. Disse medlemmer mener det derfor er prematurt å innføre nye virkemidler som overtredelsesgebyr på stedet, gebyr til fysiske personer eller utvidet forel-

delsesfrist før evalueringen foreligger. Slike endringer bør bygge på dokumentert behov og helhetlig analyse.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Senterpartiet understreker viktigheten av å ha et tydelig regelverk i arbeidet for å motarbeide arbeidslivskriminalitet.

Disse medlemmer viser til at Økokrim i sin høringsuttalelse «Høringsuttalelse – Flere og sterkere virkemidler til Arbeidstilsynet» skriver følgende:

«Høringsnotatet viser til at et av Arbeidstilsynets mål er å sikre at '[v]irksomhetene ivaretar seriøse og anstendige arbeidsvilkår'. Til tross for at Arbeidstilsynet får opplysninger om forhold som kan betegnes som lønnstyper, erfarer Økokrim at slike saker ikke håndteres. Årsaken skal være at arbeidsmiljøloven § 18-1 (1) første punktum ikke omfatter dette. Per i dag har Arbeidstilsynet mulighet til å gripe inn ved ulovlig lønnstrekk, tilegnelse av lovfestet overtidslønn, og fører tilsyn med allmenngjøringsloven.

Økokrim vurderer det som uheldig at det tilsynsorganet som har som mål og er best egnet til å sikre anstendige arbeidsvilkår, ikke har hjemmel til å følge opp og gripe inn mot forhold som faller inn under lønnstyper.»

og

«For å inkludere lønnstyper i Arbeidstilsynets mandat, kan det innføres en henvisning til lønnstyperibestemmelsen i arbeidsmiljøloven § 18-1 (1). Et alternativ er å bruke departementets opprinnelige forslag til lønnstyperibestemmelse som grunnlag for et tillegg i § 18-1. Se nærmere omtale av dette i NTAES-rapporten 'Når lønnen uteblir – Om lønnstyper – fenomen, modus og sårbarheter', datert 9. september 2024.»

Disse medlemmer understreker viktigheten av at Arbeidstilsynet har hjemmel til å håndheve lønnstyper.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede å gi Arbeidstilsynet hjemmel til å håndheve lønnstyper.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt er glade for at regjeringen vil gi Arbeidstilsynet sterkere virkemidler for å stanse arbeidslivskriminalitet.

Disse medlemmer er særlig glade for at regjeringen følger opp forslaget fra Rødt, Representantforslag 141 S (2022–2023) om at reaksjonene for lovbrudd blir utvidet til at også «fysiske personer» som har arbeidsgiveransvar, ikke bare «et selskap», kan ilegges bøter.

Disse medlemmer viser til høringssvar fra Fair Play Bygg Norge, referert i proposisjonen:

«Fair Play Bygg Norge støtter høringsforslaget og viser særskilt til at lønnstyper er en viktig metode for å bekjempe arbeidslivskriminalitet, og at Arbeidstilsynet skal kontrollere at lønn er

rett i forhold til allmenngjøringsloven og anskaffelsesloven. For å kunne kontrollere dette effektivt og få korrekte opplysninger, er det viktig at Arbeidstilsynet skal kunne kontrollere kontoopplysninger, opplysninger i Aa-registeret, a-meldingen og kunne sammenligne dette med korrekte timelister. Fair Play Bygg Norge gir uttrykk for at denne informasjonen ofte blir tilpasset når Arbeidstilsynet ber om dokumentasjon fra arbeidsgiver, slik at Arbeidstilsynet ikke kan finne avvik på nevnte lovverk.»

Disse medlemmer støtter dette synet og vil understreke at Arbeidstilsynet må få tilgang på a-meldingen for å kunne utføre gode risikobaserte kontroller. Uten direkte tilgang i a-meldingen blir dette vanskelig. Dersom det er opplysninger i a-meldingen som er særlig sensitive, kan disse unntas.

Disse medlemmer viser videre til følgende avsnitt i proposisjonen:

«Departementet presiserer at det i denne sammenheng ikke skal være avgjørende at den aktuelle virksomheten (tredjeparten) er omfattet av arbeidsmiljøloven. For eksempel vil virksomheter uten ansatte derfor også være omfattet. Referansen til 'virksomhet' innebærer derfor først og fremst at privatpersoner vil falle utenfor. Forslaget vil i prinsippet også omfatte offentlige virksomheter. Hvorvidt Arbeidstilsynet vil kunne innhente taushetsbelagt informasjon fra offentlige myndigheter vil imidlertid, som i dag, følge av gjeldende regulering i, blant annet, forvaltningsloven og a-kriminformasjonsforskriften. Forslaget tar altså ikke sikte på å endre rettsstillingen på området for informasjonsutveksling mellom offentlige kontrollmyndigheter.»

Dette betyr at Arbeidstilsynet ikke får utvidet tilgang på informasjon fra andre etater. I dag er det begrenset hva Arbeidstilsynet får tilgang til etter a-krimforskriften § 3. Disse medlemmer mener at Arbeidstilsynet må få samme tilgang til opplysninger som Skatteetaten og Nav.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at Arbeidstilsynet får samme tilgang til opplysninger som Skatteetaten og Nav.»

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen øke bevilgningen til Fair Play Bygg Norge.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til målrettede tiltak for arbeidstakere som blir grovt utnyttet i arbeidslivet.»

4. Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre og Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utrede en egen a-krimlov, med hjemler for informasjonsdeling og gjennomføring av felles stedlige kontroller, og komme tilbake til Stortinget senest innen fremleggelsen av statsbudsjettet for 2026.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at Arbeidstilsynet får samme tilgang til opplysninger som Skatteetaten og Nav.

Forslag fra Høyre:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sikre bedre koordinering av tilsynene etatene fører hver for seg, slik at man i større grad rammer de useriøse aktørene, uten å bli en byrde for seriøse aktører, herunder evaluere og forbedre Tilda, og komme tilbake til Stortinget senest innen statsbudsjettet for 2026.

5. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding A og B romertall XIII fremmes av en samlet komité.

Komiteens tilråding B romertall V, VI, VII, VIII og IX fremmes av medlemmene i komiteen fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt.

Komiteens tilråding B romertall II fremmes av medlemmene i komiteen fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Komiteens tilråding B romertall I, III, X, XI og XII fremmes av medlemmene i komiteen fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Rødt.

Komiteens tilråding B romertall IV, XIV og XV fremmes av medlemmene i komiteen fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

A.

vedtak til lov

om endringer i arbeidsmiljøloven mv. (Arbeidstilsynets virkemidler)

I

I lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. gjøres følgende endringer:

§ 18-4 første ledd nytt femte punktum skal lyde:

Dersom Arbeidstilsynet ikke gis adgang til sted som nevnt i første punktum, kan Arbeidstilsynet selv iverksette nødvendige tiltak for å skaffe seg adgang.

§ 18-5 nytt tredje og fjerde ledd skal lyde:

(3) Opplysninger som nevnt i første ledd kan, når særlige forhold gjør det nødvendig, også kreves utlevert fra en annen virksomhet enn den et tilsyn er rettet mot. Arbeidstilsynet kan bare kreve opplysninger fra en slik annen virksomhet når det anses forholdsmessig. I forholdsmessighetsvurderingen skal det blant annet legges vekt på:

- om det er mistanke om lovbrudd, og hvor alvorlige lovbruddene er,
- hvor sensitive de etterspurte opplysningene er, og
- arbeidsbyrden for virksomheten som skal utlevere opplysningene.

(4) Arbeidstilsynets rett til å kreve opplysninger etter tredje ledd omfatter ikke særlige kategorier av personopplysninger etter personvernforordningen artikkel 9. Forvaltningslovens regler om enkeltvedtak gjelder ikke for pålegg om opplysninger etter tredje ledd.

§ 18-6 første ledd første punktum skal lyde:

(1) Arbeidstilsynet gir de pålegg og treffer de enkeltvedtak ellers som er nødvendig for gjennomføringen av bestemmelsene i og i medhold av § 1-7, kapittel 2, § 2 A-6, kapittel 3 til kapittel 11, samt § 14-1 b andre ledd, §§ 14-5 til 14-8, § 14-12 første, andre, femte og sjette ledd, § 14-12 a første ledd, § 14-12 b første ledd, § 14-13 a, § 14-14 a, § 14-15 andre og sjette ledd og §§ 15-2, 15-15, 18-4, 18-5 og 18-8.

§ 18-10 første ledd første punktum skal lyde:

(1) Arbeidstilsynet kan ilegge en virksomhet overtredelsesgebyr dersom noen som har handlet på vegne av virksomheten *uaktsomt eller forsettlig* har overtrådt bestemmelser som nevnt i § 18-6 første ledd.

§ 18-10 tredje ledd nytt femte til sjuende punktum skal lyde:

Overtredelsesgebyr kan ilegges på stedet ved klart konstaterbare overtredelser. Andre ledd gjelder ikke ved slik illeggelse av overtredelsesgebyr. Forhåndsvarsel etter forvaltningsloven § 16 kan unnlates når overtredelsesgebyr ilegges på stedet.

§ 18-10 fjerde ledd første punktum skal lyde:

(4) Adgangen til å ilegge overtredelsesgebyr foreldes fem år etter at overtredelsen er opphørt.

Ny § 18-10 a skal lyde:

§ 18-10 a *Overtredelsesgebyr til fysiske personer*

(1) Arbeidstilsynet kan ilegge overtredelsesgebyr til den som i arbeidsgivers sted leder virksomheten, hvis vedkommende forsettlig eller grovt uaktsomt overtrer bestemmelser som nevnt i § 18-6 første ledd. Overtredelsesgebyret tilfaller statskassen, og kan utgjøre inntil 25 ganger grunnbeløpet i folketrygden.

(2) Ved vurderingen av om det skal ilegges overtredelsesgebyr etter første ledd, og ved utmålingen, skal Arbeidstilsynet blant annet legge vekt på:

- a. overtredelsens omfang og virkninger,
- b. fordeler som er eller kunne vært oppnådd ved lovbruddet,
- c. overtrederens skyld og økonomiske evne, og
- d. om det er rimelig grunn til å tro at overtrederen har innrettet, eller vil forsøke å innrette, virksomheten på en slik måte at et overtredelsesgebyr mot virksomheten ikke vil ha tilstrekkelig effekt.

(3) Ved illeggelse av overtredelsesgebyr etter første ledd gjelder § 18-10 tredje og fjerde ledd tilsvarende.

Ny § 18-12 skal lyde:

§ 18-12 *Politiets bistandsplikt*

Når det er nødvendig, kan Arbeidstilsynet kreve at politiet bistår ved gjennomføring av tilsyn og fullbyrdelse av vedtak gitt i medhold av kapittel 18. Politiet kan anvende makt i den utstrekning det er nødvendig og forsvarlig.

Ny § 18-13 skal lyde:

§ 18-13 *Bevissikring*

(1) Arbeidstilsynet kan foreta bevissikring når det er sannsynlig at det foreligger overtredelse av bestemmelser som nevnt i § 18-6 første ledd, og bevissikring er nødvendig og ikke uforholdsmessig inngripende.

(2) Når vilkårene i første ledd er oppfylt, kan Arbeidstilsynet, etter beslutning fra tingretten, kreve:

- a. å få adgang til lokaler, eiendommer, transportmidler og andre oppbevaringssteder hvor det kan finnes bevis for overtredelse,
- b. å få adgang til bolig dersom det er sannsynlig at bevis oppbevares der,
- c. å ta med ting, herunder kopi av dokumenter og annen informasjon og elektronisk lagret informasjon, som kan ha betydning som bevis for nærmere undersøkelse, og
- d. å forsegle arbeidssteder, forretningspapirer eller elektroniske lagringsmedier så lenge undersøkelsen varer og dette anses nødvendig.

Originale dokumenter kan tas med etter første punktum bokstav c når originalen i seg selv antas å ha særskilt bevisverdi, bevisverdien vil reduseres ved kopiering, eller dokumentet antas å være et særlig sentralt bevis for lovovertrudelse. Tas originaldokumenter med

etter denne bestemmelsen, skal de kontrollerte få kopi av dokumentene, så fremt det kan skje uten skade eller fare for kontrollen.

(3) Begjæring om adgang til bevissikring fremsettes av Arbeidstilsynet for tingretten på det stedet hvor det mest praktisk kan skje.

(4) Retten treffer avgjørelse ved beslutning før bevissikring settes i verk. Rettens beslutning skal angi hvor bevissikring skal gjennomføres, og hvilken type overtredelse som antas å foreligge. Dersom det er fare for bevisforspillelse, kan beslutningen treffes uten at den som avgjørelsen rammer, gis adgang til å uttale seg. En anke over beslutning om bevissikring gir ikke utsatt iverksettelse.

(5) Straffeprosessloven § 200, § 201 første ledd, § 204, § 205 tredje ledd og §§ 207, 208, 209, 213, kapittel 26 samt forvaltningsloven § 15 andre og tredje ledd gjelder tilsvarende.

(6) Arbeidstilsynet kan be om bistand fra politiet til å iverksette en beslutning om bevissikring etter § 18-12. Ved bevissikring i bolig skal Arbeidstilsynet alltid ha bistand fra politiet.

(7) Dersom det ikke er tid til å avvente rettens beslutning, kan Arbeidstilsynet kreve at politiet avstenger områder der bevisene kan være, inntil rettens beslutning foreligger.

(8) Departementet kan gi forskrift om gjennomføring av bevissikring.

II

I lov 4. juni 1993 nr. 58 om allmenngjøring av tariffavtaler m.v. gjøres følgende endringer:

§ 11 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Arbeidsmiljøloven § 18-4, § 18-5, § 18-6 første, andre, sjette, syvende og åttende ledd samt §§ 18-7, 18-8, 18-10, 18-10 a, 18-12 og 18-13 får tilsvarende anvendelse ved tilsyn etter loven *her*.

§ 11 tredje ledd skal lyde:

Opplysninger som er nødvendige for utøvelse av tilsynet, skal uten hinder av taushetsplikt også fremlegges når Statens vegvesen krever det, ved kontroll rettet mot virksomhet som driver transport på vei. Statens vegvesen kan uten hinder av taushetsplikt utlevere opplysninger innhentet på grunnlag av første punktum til Arbeidstilsynet til bruk i Arbeidstilsynets tilsyn etter denne paragrafen.

III

I lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her gjøres følgende endringer:

§ 27 første ledd tredje og fjerde punktum oppheves.

§ 27 andre ledd andre punktum skal lyde:

Arbeidsmiljøloven § 18-4, § 18-5, § 18-6 første, annet, sjette, sjuende og åttende ledd samt §§ 18-7, 18-8, 18-10, 18-10 a, 18-12 og 18-13 får tilsvarende anvendelse ved tilsyn etter loven her.

IV

I lov 17. juni 2016 nr. 73 om offentlige anskaffelser gjøres følgende endringer:

§ 6 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Arbeidsmiljøloven § 18-4, § 18-5, § 18-6 første, annet, sjette, sjuende og åttende ledd samt §§ 18-7, 18-8, 18-10, 18-10 a, 18-12 og 18-13 får tilsvarende anvendelse.

V

1. Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.
2. Kongen kan gi overgangsbestemmelser.

B.

I

Stortinget ber regjeringen utrede krav om skriftlig arbeidskontrakt fra første arbeidsdag, og som minimum innføre krav om at lønnsopplysninger og de mest sentrale arbeidsvilkårene skal være gitt skriftlig fra dag én, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2025.

II

Stortinget ber regjeringen utrede en digital løsning for arbeidskontrakter for å sikre enklere kontroll av arbeidstakernes rettigheter og at lønnskrav blir ivaretatt, og komme tilbake til Stortinget innen statsbudsjettet for 2026.

III

Stortinget ber regjeringen gi Arbeidstilsynet mulighet til å bortvise arbeidstakere fra byggeplass der de ikke besitter pliktig HMS-kort og ikke er registrert i Aa-registret (Navs arbeidsgiver- og arbeidstakerregister), og komme tilbake til Stortinget innen statsbudsjettet for 2026.

IV

Stortinget ber regjeringen utrede et prikkssystem hos Arbeidstilsynet, hvor sanksjonene blir hardere etter gjentatte brudd, slik at gjengangerne sanksjoneres strengere, og komme tilbake til Stortinget senest innen fremleggelsen av statsbudsjettet for 2026.

V

Stortinget ber regjeringen sikre at Arbeidstilsynet har hjemler for å kunne offentliggjøre grove og gjentatte brudd der pålegg eller stansingsvedtak fra Arbeidstilsynet ikke etterleves innen fastsatte frister, og komme tilbake til Stortinget senest innen fremleggelsen av statsbudsjettet for 2026.

VI

Stortinget ber regjeringen sikre at politiet har tydelige hjemler for fullverdig deltakelse i både kontrollgruppen og kunnskapsbyggingen ved a-krimsentrene, og komme tilbake til Stortinget senest innen statsbudsjettet for 2026.

VII

Stortinget ber regjeringen gjennomgå og forbedre informasjonen som gis til utenlandske arbeidstakere i forbindelse med registrering for arbeid i Norge, herunder ved utdeling av d-nummer, og sikre at Arbeidstilsynet og andre offentlige aktører møter utenlandske arbeidstakere med forbedret informasjonsmaterieell innen 1. januar 2026.

VIII

Stortinget ber regjeringen innføre et prikkssystem, et rullebladregister eller en tilsvarende ordning for juridiske og fysiske personer som har blitt dømt for arbeidslivskriminalitet, der gjentatte grove brudd medfører karantene eller tap av rettighet til å eie og drive en bedrift.

IX

Stortinget ber regjeringen etablere en innsynsportal for seriøsitet som samler informasjon fra etablerte registre, slik at bedrifter og privatpersoner enkelt kan sjekke om bedrifter innfrir kriterier for seriøsitet, og komme tilbake til Stortinget senest innen fremleggelsen av statsbudsjettet for 2026.

X

Stortinget ber regjeringen utvide ordningen med HMS-kort til flere utsatte bransjer og forsterke kortene med biometriske data og formelle kvalifikasjoner, og deretter utvide kortenes gyldighetstid, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

XI

Stortinget ber regjeringen inkludere flere sanntidsopplysninger i HMS-kortet, herunder lage en kobling til a-ordningen (lønn og skattetrekk), OTP-innbetalinger og ytelsesutbetalinger fra Nav, samt sørge for at sannsynlige brudd på reglene automatisk rapporteres til den aktuelle tilsynsmyndigheten, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

XII

Stortinget ber regjeringen utrede krav om fysisk ID-sjekk eller bruk av BankID ved utstedelse av HMS-kort og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

XIII

Stortinget ber regjeringen utrede å gi Arbeidstilsynet hjemmel til å håndheve lønnstyveri.

XIV

Stortinget ber regjeringen øke bevilgningen til Fair Play Bygg Norge.

XV

Stortinget ber regjeringen fremme forslag til målrettede tiltak for arbeidstakere som blir grovt utnyttet i arbeidslivet.

Oslo, i arbeids- og sosialkomiteen, den 20. mai 2025

Freddy André Øvstegård

leder

Aleksander Stokkebo

ordfører

